

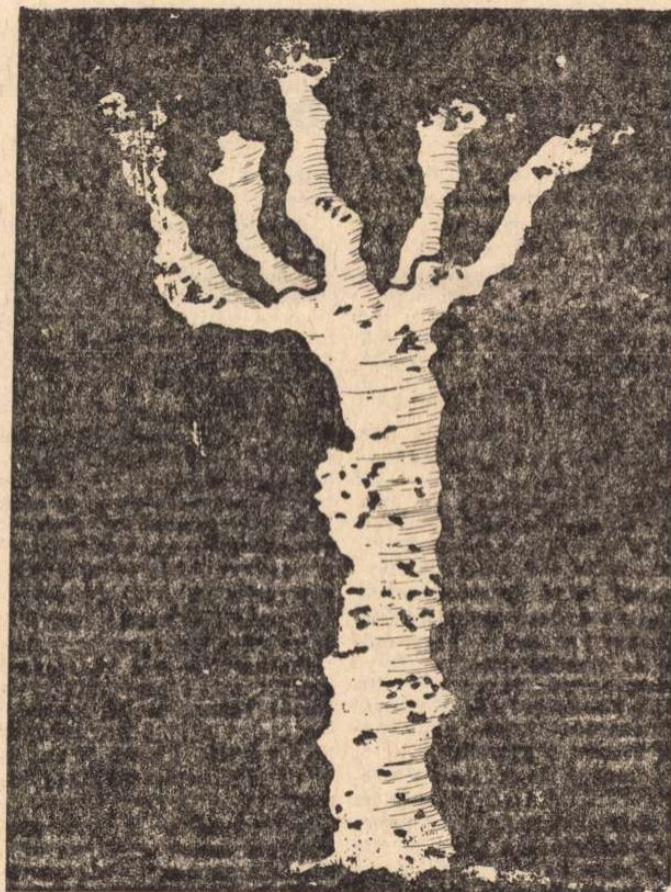
Pék Pál:

Születés

csak a kút
CSAK A KÖT
csak a kamillás ég ez
mindenség-lepedő
nyír-álmú rétek
szárny riadalma
szóló rigó
sarkamon zápor
mén dobogása
s nem a hó
NEM A HÓ
nem a pelyhek dajkamesél
patyolat gyoleccsal tűntető sebhely
nem a jégpoklos bukfene
a szép merülés
nem a szó vakulása
vadliba-árnya
de a fű csak
a fű csak
a szél

A LABODÁS GÖG CSAK

a csontokon győztes
a vert falakon
aklokba ütő jó csuda-lándzsá
BEKESSÉG
BEKE
a vas
utakon
csak a fölbújtott május
robogás csak a szívben
szelidebb téboly a láng közepén
a föld vajúdása
a nyitnikék! hallozz?
MÁR EGYETLEN ÜNNEP
ZÖLD SZIGETÉN

Szép Gyula: HÖESÉSBEN

Nyolc év oltalom

A fákat elvárásolta a hideg. Ágaik fehér jégpálcikákként rajzolódnak ki a minusz tizedigéző tisztá kék ég előtt. A még sárgálló avart, ketten tapossák. Diplomataatalkás, szór. mesapokás fiatalember az egyik, füstöképi gyermek a másik: tanár és diák. Elmélyülten beszélgetnek, míg el nem tűnnek a modern épület ajtaja mögött.

A nagyrécei általános iskolához igyekeztek, ahol a környék cigánygyerekei is nagy számban koptatják a padokat,

az iskolai diákokon lakói

pedig szinte teljes egészében közülük kerülnek ki. Majustól tagiskoláknak idetartozik a tízéves csapi cigányiskola és kollégium is. Egy egység immár Csapi és Nagyréce.

— Hogy alakult ki ez az intézményrendszer? — kérdeztük Cseresnyés Péter iskolaigazgatótól.

— 1967-ben még egy százhusz éves majorsági épületből alakított iskolában tanítottunk, öt tanteremben. Hatalmas külterületről, tanyákról, hegyi településekről jártak be a diákok. Balikás, Petend, Gáspárhegy, Virághegy, Gesztenyehegy, kis elkülönült, önálló, zárt világok, cigánytelepülések, hegyi községek. Ezekből bizony reggel sötétben indult a gyerek, s a tanulók egyharmadának jutottak ilyen mindennapok. Volt köztük olyan, aki oda-visszaúttal 12 kilométert gyalogolt naponta. Valódi iskolára, s kollégiumra volt tehát szükség. Részenként meg is épült mindkettő. Hét iskolai termet vettünk először birtokba 70-ben, négy évvel később hat újabb termet, 76-ban tornatermet, s központi-fűtést kaptunk. Közben 1973-ban belépett Csapi is. Először azokat a gyerekeket helyeztük el, akik a leginkább igényelték a segítséget. Pincelakásokból, cselédházakból költöztettük őket diákokthozba.

Az első évben még csak harminchat gyerek élvezte a hatvan főre épített nagyrécei diákokthoz áldását, de a következő évben már híre ment a dolognak, s

megduplázódott a létszám.

Ez azóta is tartja magát. Annál is inkább, mivel 75-től folyamatosan az alsó tagozatot Csapiban befejező gyerekek is Nagyrécekre kerülnek.

— Evvel aztán kissé meg is változott a diákokthozunk funkciója, hiszen a cigánytanulók növekvő száma a nevelési, szociális funkciót tolta előtérbe. Azóta úgy alakult a létszám, hogy valószínűleg jövőre a csapizhoz hasonlóan egészen cigány diákokthozná alakul az intézmény.

— A pedagógusok körében mekkora a fluktuáció?

— Nem panaszkodhatom. Mióta itt Nagyrécsén megépült a modern, jól felszerelt diákokthoz és iskola, megállt az elvándorlás. Hat-nyolc éve fix, kialakult gárdával dolgozunk, sokan letelepedtek Nagyrécsén, s képesítés nélküli nevelőnk sincs. Csapiban a gyermekfelügyelők, gondozók közt már nagyobb a mozgás. Hiába, a fiatalok általában nem szívesen áldozzák fel az estéiket.

A nagyrécei diákokthoz jelenleg nem járhatjuk körbe, ugyanis emeletrépités folyik, bővül az épület. Amíg a munkák tartanak, a nagyrécei otthonlakók is Csapiba költöztek. Az odavezető hétkilométeres út szelíd dombok közt kanyarog, míg végül egy kastélytágas, szép parkjában kötünk ki. Apró, szélesen mosolygó cigánygyerekek kerülnek elő, ölkben felhasználott fát szorongatnak, a konyha számára hordják a tüzelőt.

Az óvodás csoport

— hiszen Csapiban már a legapróbbakat is pártfogásba vesszük — éppen az ebédet kanalizációra elégedetten. Az étrend okot is ad az elégedettségre. Reggeli: méz, tea, tizóra: vajaskenyér, ebéd: rántottleves, tonhal, uzsonna: percek, vacsora: sajtos makaróni, hogy csak az asznapi menüt nézzük. Az óvodások közül bárányhímű marasztal ágyban négyet. Megnézzük a kedves betegszobát is, a lurkók nem látszanak túl betegnek, nagy elmélyültséggel ismerkednek Siccél s barátaival, egy mesekönyvből.

A folyosón, a szobákban színes dekoráció vidámítja a hangulatot. Egyik falon az otthoni életet bemutató képanyákat is találunk: a karácsony, a télapó kedves ünnepi pillanatai elevenednek meg. Az év persze nemcsak ünnepekből áll, de itt a hétköznapokat is igyekeznek megvidámitani.

— Házi Ki mit tudtok is rendezünk Nagyrécsén — mondja az igazgató. — Szívesen kelnek, táncolnak a gyerekek. Volt két éve egy tanulónk, a Vendel. Ő tudta igazán ezeket a táncokat. De rajz, bábszakkörbe is szívesen jelentkeznek, s nem egy igazán tehetséges van köztük. Sok mindenben nyitottabbak, érzékenyebbek, fogékonyabbak, mint a többi gyerek.

A rendszeres munkával — gesztenyegyűjtés, faültetés — keresett pénzt kirándulásra költik. Egyik patronálójuk a Pénzügyminisztérium KISZ-szervezete, minden évben buszt küld nekik két napra, s ők oda irányítják a járművet, ahová szeretnének. Egyik kirándulás mindig a megye valamely vidékének közelibb megismerését célozza — némi pályaválasztási orientálással megfűszerezve — másik alkalommal pedig az ország tájai-

val ismerkednek, s lehetőleg a patronáló brigádok közül is meglátogatnak egyet. Hiszen nemcsak Zalában, de például Győrben, vagy Monostorapáti-ban is

vannak barátaik,

patronáló brigádok. Tavaly megkerülték a Balatont, idén ha kitavasodik, egy őrségi túrát terveznek, s áruccannak Körmentre is, ahol az övékhez hasonló intézmény működik.

— A nyári, téli s egyéb szünetek bizonyára kritikus pontot jelentenek... — Igen, az otthoni környezet, sajnos nem tudjuk megváltoztatni, s a gyerek óhatatlanul magával hozza a hatást nemcsak a szünetek után, de egy-egy hétfői hazautazás alkalmával is. Nem ritka, hogy hétfőn délelőtt elalszanak az iskolában. De ha a pedagógus következetes és megfelelő módszereket alkalmaz, hamar visszazökken a normális élet.

— Melyek ezek a módszerek? — A jó szó nál még mindig nem találta fel hatásosabb

nevelőeszközt. S higgye el, ezeknél a gyerekeknél ez is a legeredményesebb. Amelyik pedagógus igazán ért a nyelvükön, aki meghallgatja apróbb-nagyobb gondjait, figyelemmel kíséri a családi dolgait, ezért falakat mozgatógnak meg, az mindent el tud érni náluk. S nem egy, nem is két példa van arra, hogy nem hiábavaló a munkánk. Csak hát az itteni évek után megszűnik az a védetség, amiben felnőttek, s sokuknál az itt megszerzett tudás és morális töltés kevésnek bizonyul ahhoz, hogy hosszú távon is megállják a helyüket. Az itteni pedagógusok nem vállaltak könnyű feladatot, de a gyerekek fejlődése sok mindenért kárpótol. Hiszen csak ők tudják, hogy milyen hálás tud lenni egy gyerek a jó szóért, törődésért, figyelemért. Nem a világot akarják persze megváltoztatni a mi pedagógusaink, pusztán becsülettel végzik azt, amit elvállaltak; gyerekeket nevelnek és oktatnak. Nem cigányokat, gyerekeket.

Magyar Hajnalka

— Egy kétezer éves „restaurátor” — 28 sír Kiskányaváron —
Már 30 ezer régészeti emiék Kanizsán — Hidvég, a legnagyobb zalai lelőhely

Szezon után sem pihen a régész

A kanizsai Thury György Múzeum Lenin-úti műemlék-épületében található a dunántúli múzeumok egyik legjobb körülmények között dolgozó régészeti bázisa, amely az utóbbi évek helyi régész-kutatómunkája fellendülésének élő bizonyítéka. Nyolc éve került régész a kanizsai múzeumba Horváth László személyében, s azóta a korábbi, hétezer darabból álló helyi régészeti anyag 30 ezresre nőtt. (A Zalában is megfordult Rómer Flóris, a magyar régészet atyjaként emlegetett, múlt századbeli tudós férfiú — többek közt egy Alsórajk-melletti római villa és egy középkori kolostor maradványaira bukkanva — régésrég jelezte, hogy nagy lehetőségek előtt áll Kanizsa-környéke régészeti kutatása.)

Kis-balatoni kincsesbánya

— A 30-as években helyi amatőrök kutatták a kanizsai vár emlékeit, melyeket végül az 50-es években tártak fel és utóbb néhány fővárosi kolléga is ástott a járásban — vázolta a múlt további régészeti epi-

zódjait Horváth László. — Eny-nyi történt. A 70-es évek második felében ezért annyi tennivaló gyűlt össze, hogy inkább csak leletmentésekre futotta. Két nagyobb programra mégis sort keríthettünk: Magyarországhelyen kelta és római temetőt, a Kanizsa északi kapujában fekvő Inkey-kápolna mellett pedig egy több ezer éven át lakott térséget tártunk fel. Azután 1980-tól elindultak a kis-balatoni ásatások — jelentős részük érinti a járás területét —, ahonnan eddig több mint tízezer lelet került múzeumunkba.

— Egyes hiedelmekkel ellentétben a valóság tehát az, hogy a kis-balatoni leletek a megyei múzeumokat gazdagítják.

— Igen, a területileg illetékes keszthelyi és kanizsai múzeumot. Miután a késő-bronzkor — az i. e. XIV—XI. század — egyik fő kutatási témám, a kis-balatoni munkálatoimál is az e korszakot érintő feltárásokat vezettem. Itt, a járás területén három késő-bronzkori temető és több mint féltonnányi leletanyag került elő. Sorsdöntő időszak volt ez a közép-európai térség múltjában: az ősközösségi társadalom fel-

A teljes szellemi élet szolgálatában

A Jelenkor jubileumán

A Jelenkor című, Pécsen megjelent irodalmi és művészeti folyóirat októberi számában szerény hír tudatja: 25 évvel ezelőtt jelent meg a folyóirat első száma. A negyedszázados évforduló alkalmából a folyóirat főszerkesztőjével, Szederkényi Ervinnel beszélgettünk, aki huszadik éve vezeti a szerkesztőséget.

— Két évtized a személyes életben számottevő lehet, de a feladat felől nézve összezsugorodnak az évek — mondja a főszerkesztő. — A családok rekord végül is talán annak köszönhető, hogy kivételesen jó csapatba kerültem Pécsen. Kiváló elődök után, kitűnő társak közé. Várkonyi Nándor, Szántó Tibor, Tüskés Tibor, Bertha Bulcsu, Csorba Győző, Martyn Ferenc, Weöres Sándor —, s még hosszan sorolhatnám a neveket — a szerkesztésben is olyan magas igényt és minőséget hoztak létre, hogy ennek megfelelni — húsz év is kevés.

— Milyen előzményei voltak Pécsen, Baranyában, a Dunántúlon a Jelenkornak?

— A Sorsunk (1941—1948), majd a Dunántúl (1952—1956) annyira közvetlen előzményei a Jelenkornak — alapító munkatársaik, felfedezettjeik, nagyraöntő írók ma is legfőbb erősségeink —, hogy a pécsi folyóirat kultúrát — a kényszerű megszakítások ellenére — nyugodtan számíthatjuk 1941-től. A folyamatos és színvonalas irodalmi életet pedig 1931-től, a Janus Pannonius Társaság indulásától. A Jelenkor negyedszázada — egyre világosabb — elválaszthatatlan az előző negyedszázadtól.

— Melyek voltak a lap indulásakor az alapvető törekvések, változott-e az célkitűzés a negyedszázad alatt?

— Az országos kultúrpolitikai célkitűzések szolgálatára egy adott régió sajátos színvételével — ez volt a legfőbb törekvésünk. Lényegében később sem változott, csak módosult; annak megfelelően, ahogy a változó évtizedek új kérdéseket vetettek föl.

A hatvanas évek elején nagyon tehetséges új nemzedék jelentkezett. Kiváltképp prózaírók. Ekkor indult Bertha Bulcsu, Hallama Erzsébet, Lázár Ervin, Thiery Árpád, s a pécsiek mellé az egész országból jó erők gyülekeztek. A folyó-

irat országos vitákat szervezett, közölt, s a helyi dilettantizmus visszaszorult.

1963 jelentős esztendő volt a folyóirat történetében. A korábban kéthavonként jelentkező lap ekkor vált havi folyóirattá. Példányszáma is lényegében állandósult, azóta is háromszor kerül ki.

— S az utóbbi évtized? — A vidéki folyóiratok — köztük a Jelenkor — országos feladatvállalása, tekintélye, de felelőssége is megnövekedett a hetvenes évektől. A központi folyóiratokkal egyenrangú alakítójává váltak irodalmi-művészeti életünknek. Anyagi és szerkesztési feltételeink viszont egyre jobban elmaradtak a fővárosi társakétól, mostanára pusztá fenntartásuk is megnehezedett.

Ugyanakkor az országos folyóirat-struktúra hallatlanul kiszélesedett, új lapok indultak, a régebbiek bővültek a fővárosban és vidéken egyaránt. A nyolcvanas évekre ez a struktúra, úgy tetszik, elérte a növekedés határait. Gazdagabbá, sokszínűbbé, de bonyolultabbá, ellentmondásosabbá vált az összkép, szép új eredményekkel, ugyanakkor itt-ott működési zavarokkal.

— Milyen a szerkesztőség kapcsolata az ország szellemi életével?

— Évente 160—180 munkatársa van a folyóiratnak. Munkatársaink fele pécsi, dél-dunántúli és innen elszámolt, a másik fele túlnyomórészt fővárosi, de az egész országból vannak szerzőink. Írók, tudósok, kritikusok, irodalmárok mellett képzőművészek alkotják a teljes csapatot.

A Jelenkor tevékenységének egésze, úgy érzem, a magyar szellemi élet fősodrában van, nem a periférián helyezkedik el.

— Hogyan látja a Jelenkor, s a vidéken szerkesztett hasonló folyóiratok jövőjét, további feladatait, esetleg gondjait?

— El kell érni a jövőben, hogy a fővárosi folyóiratok és néhány vidéki társuk azonos feltételekkel és egyenlő esélyekkel versenyezzenek az irodalmi és művészeti élet szolgálatában. Hogy együtt érzékeljék, kifejezzék, orientálják, foghassák át a teljes szellemi életet.

Funk Miklós

sok, melyeket kollégáim vezetnek.

Beszámoló a Kossuth-klubban

— Mi várható jövőre a Kis-Balatonnól?

— A Zala folyó hídvégi átkelőhelyénél eddig hétezer négyzetméternyi terület került feltárára, jövőre viszont mintegy 20 ezer négyzetméternyi térséget kell még megvizsgálnunk itt. Ez a legnagyobb zalai régészeti lelőhely eddig. A munka azért sűrűsödött, mert a terület földnyerőhely a Kis-Balaton tározónak kialakításához s jövőre hordják el innét a dombot a vízűgy dolgozó. Vagyis a gépek előtt kell majd haladnunk. Lehetőségek? Az őskortól napjainkig lakott volt ez a hely, kultúrák sora épült egymásra, s eddig például éppen csak érintettük az itteni késő-bronzkori erődített telep szelét, a centrum 1984-ben kerülhet napvilágra.

Jelentékeny régészeti anyag várható tehát még, addig azonban a téli hónapokban is rengeteg tennivalót jelent az idei leletek restaurálása és feldolgozása. S 1987-re el kell készülnie a kis-balatoni feltárások megyei monográfiájának is. A nagyszabású vállalkozás iránti érdeklődést egyébként jelzi, hogy december 14-én, a Művészettörténeti és Régészeti Társulat Budapestén, a Kossuth-klubban tartandó ülésén az eddigi eredményekről kell majd számot adniuk a zalai régészeknek.

T. A.